

ita est præceptum quod servari potest etiam ab infideli, si operetur propter bonum objectum sine alio pravo fine. Secundo, potest intelligi affirmative, ut verba ipsa sonant, et sic ait divus Thomas verba illa continere consilium, non præceptum. Addi etiam potest, si contineant præceptum, intelligenda esse de relatione operis, non operantis, seu de ratione quasi aptitudinali, non actuali, seu de naturali relatione, non morali. Quod breviter ita declaro: nam præter intentiones finis in priori puncto positas, quæ fundantur in relatione aliquo modo facta ab ipso operante, invenitur alia imbibita in ipso opere bono, ex objecto et fine intrinseco; nam eo ipso ex natura sua tendit ad Deum tanquam in finem ultimum, et ideo illa intentio dicitur magis ipsius operis quam operantis, vel etiam dicitur naturalis, quia est ex pondere naturali ipsius operis. Unde etiam dici solet virtualis, tamen in distincto sensu ab alia virtuali supra posita; ideo ad tollendam æquivocationem non male dicitur naturalis. Et inde etiam habet talis actus ut natura sua sit referibilis in gloriam Dei, quod non habet, verbi gratia, peccatum veniale, et ideo respectu divinæ gloriæ dicitur illa intentio aptitudinalis: hæc ergo sufficit ad honestatem actus; et ita sensus præcepti erit: *Omnia vestra opera talia sint, ut in Dei gloriam tendere et referri possint*, et sic tale opus potest in infideli inveniri. Denique ad confirmationem ultimam de necessitate gratiæ ad bonum opus, vera responsio est, non esse necessarium proprium auxilium gratiæ ad singula opera bona moraliter ordinis naturalis. Verumtamen, etiamsi tale auxilium esset necessarium, non deesset omnibus infidelibus, quia a fide non pendet, ut latius in materia de gratia tractatur, libro primo, capite sexto.

DISPUTATIO XVIII.

DE MEDIIS QUIBUS AD CONVERTENDOS VEL COERCENDOS INFIDELES NON APOSTATAS UTI LICET.

Media quibus infideles converti possint in duplici sunt differentia. — Coactio duplex; directa, et indirecta. — Jurisdictio ecclesiastica duplex ad hunc effectum. — Media quibus homines possunt ad virtutem vel fidem trahi, vel a vitio seu infidelitate revocari, quædam sunt quæ per suasionem, aut instructionem, vel beneficentiam voluntatem inclinant; alia

quæ per pœnam et coactionem hominem in officio continent; ex quibus priora sine dubio sunt magis consentanea fidei, quia magis voluntarie hominem inducunt, fides autem voluntaria esse debet; posteriora vero interdum sunt necessaria, si potestas non desit, et ideo de utrisque dicendum est, a prioribus incipiendo. Quia tamen posteriora media maxime pendunt ex potestate, quæ in aliquo homine requiritur, ut possit alium cogere vel punire, ideo præmittere etiam oportet, hanc coactionem dupliciter fieri posse, scilicet, directe et indirecte. In præsentia, ut directe fiat, duo requiruntur. Unum est, ut fiat ex potestate jurisdictionis; aliud est, ut fiat ad inducendum hominem ad fidem per tale medium. Indirecta coactio erit quando non fit ea intentione, sed vel in propriam defensionem, vel in vindictam alterius injuriæ vel delicti; unde etiam fieri potest sine propria potestate jurisdictionis. Circa quam etiam prænoscere oportet duplicem esse jurisdictionem in Ecclesia, unam spiritualem, et aliam temporalem; unde fit ut infideles duobus modis possint esse subjecti Ecclesiæ, videlicet quoad jurisdictionem spiritualem, ut apostatæ; vel tantum quoad temporalem, ut isti infideles non apostatæ.

SECTIO I.

Utrum Ecclesia habeat potestatem et jus prædicandi Evangelium omnibus infidelibus ubique.

1. *Explicatur quid sit jus et potestas ad prædicandum. — Ecclesia habet potestatem ut ubique licite fidem catholicam prædicet. — Fundamentum. — Consectarium. — In titulo hujus quæstionis duo illa verba, potestas et jus, notanda et distinguenda sunt, quia non idem significant; duobus enim modis potest aliquis habere potestatem aliquid faciendi. Uno modo, quasi permissive, quia licitum est illi id facere, quamvis non habeat peculiare jus, vel quasi dominium in tali usu vel actione, sicut mihi licet ingredi alienam domum. Alio modo datur potestas cum jure conjuncta, sicut est potestas utendi propria domo, vel re communi; de utraque ergo potestate potest intelligi quæstio proposita; et ideo dicendum est primo Ecclesiam habere potestatem, per quam licite potest ubique, et quibuscumque infidelibus fidem catholicam præ-*

dicare. Hoc manifestum est, et de fide certum ex verbis Christi, Matth. 24: *Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe in testimonium omnibus gentibus*; et Marci ultimo: *Prædicare Evangelium omni creature*; nam qui hoc præcepit, dedit etiam potestatem id exequendi, ut exitus etiam probavit. Dicit enim Paulus, ad Coloss. 1, de Evangelio: *Pervenit ad vos, sicut in toto mundo est fructificans et crescens*. Ratio autem est clara, quia fides est omnibus necessaria ad salutem; ergo necessarium etiam fuit ut hæc fides in universo mundo annuntiari posset, quoniam alias non omnibus esset salus secundum ordinariam legem, quia, secundum communem et ordinarium modum, fides non comparatur, nisi per auditum et prædicationem, teste Paulo ad Roman. 10; et ideo dixit Christus Dominus, Luc. 24: *Sic scriptum est, et sic oportebat pati Christum, et resurgere a mortuis, et prædicari in nomine ejus penitentiam*. Deinde hic actus prædicandi fidem, est per se honestus ex objecto suo; ergo est de se licitus: ergo etiam potestas exercendi illum actum ubique per se loquendo licita est, et Ecclesiæ convenit. Denique est etiam hoc consentaneum rationi naturali, quia corripere fratrem fraternam correctione, et docere ignorantem, præsertim de rebus ad bonos mores pertinentibus, est de lege naturæ, et ideo potestas id præstandi omnibus convenit; imo etiam obligatio tempore opportuno; ergo, supposita revelatione, et necessitate fidei, communicatio illius per sermonem et doctrinam, veluti ex ipso jure naturæ sequitur, et licet; ergo etiam potestas prædicandi. Unde obiter colligitur hanc potestatem simplicem, ut sic dicam, per se loquendo, convenire aliquo modo omnibus fidelibus, si ad id præstandum sufficienter instructi sint, et aliunde non sit illis prohibitum. Patet, quia est opus charitatis, et unum ex operibus misericordiæ, quod magis ex sequenti assertione declarabitur.

2. *Secunda assertio: quæ sit Ecclesiæ potestas ad prædicandum ubique veram fidem. — Dico secundo: Ecclesia non solum habet simplicem et (ut sic dicam) permissivam facultatem, sed etiam habet jus cum speciali potestate prædicandi Evangelium ubique. Hæc videtur esse mens D. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 8., ubi Cajetanus et alii expositores idem sentiunt, et alii Scholastici, in 2. dist. 41, et præsertim Major, dist. 44, quæst. 3, et alii in 4, distinct. 4; Soto, distinct. 5,*

quæst. unica, art. 10; Victor., Relectione 1 de Indis, 2 part. illius, num. 9. Fundamentum est, quia Christus Dominus habuit hoc jus in universos homines tanquam in hæreditatem suam, quam mediante prædicatione fidei erat acquisiturus, et quia non erat per se ipsum docturus omnes gentes, illam potestatem cum jure et auctoritate suis Apostolis, et per eos Ecclesiæ communicavit; habet ergo Ecclesia hoc jus speciale. Antecedens totum ex veteri et novo Testamento colligitur; nam in Psalm. 2, in persona Christi dicitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*; modum autem acquirendi regnum indicat, addens: *Prædicans præceptum ejus*; et deinde subjungit: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*, ubi aperte docetur amplitudo juris hujus in universum orbem. Hoc autem in Christo et per Christum impletum esse ipse testatus est, Matth. ult.: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra*; deinde subjungit: *Euntes docete omnes gentes*; per quæ verba suum jus et potestatem illis communicavit, et hoc est, quod dicit Paulus, 2 Corinth. 5: *Posuit in nobis verbum reconciliationis, et subjungit: Pro Christo ergo legatione fungimur*. Legatus autem Principem representat, et ejus potestatem participat; unde etiam est illud ad Ephes. 4: *Quosdam dedit Apostolos, alios pastores et doctores in ædificationem corporis Christi*, et ideo, 2 ad Timoth. 2, ait Paulus: *Verbum Dei non est alligatum*; nimirum quia Ecclesia habet jus illud disseminandi, imo non solum jus, sed etiam necessitatem et obligationem habet, juxta illud 1 Corinth. 9: *Si non evangelizavero, vae mihi est, necessitas enim mihi incumbit*. Denique hanc veritatem convincunt verba Christi ad Petrum: *Pasce oves meas*, Joann. 21, quia verbum pascendi indicat non quæcumque potestatem, sed cum jurisdictione; et præcipue exercetur vel potius inchoatur per prædicationem, illa autem potestas data est Petro, ut perpetua in Ecclesia duraret; habet ergo Ecclesia hujusmodi jus et potestatem.

3. *Ratio ex parte finis assignatur. — Ratio autem ex parte finis reddi potest, quia potestas docendi fidem erat necessaria, ut dixi, ad salutem hominum, et ut redemptio Christi posset omnibus hominibus applicari; ergo ut esset efficax, debuit communicari non solum cum simplici facultate, et quasi licentia, sed etiam cum proprio jure et potestate;*

potuit autem Christus Dominus illam hoc modo communicare; ergo ita contulit illam. Deinde, quamvis hæc potestas non possit probari ratione naturali, est nihilominus valde consentanea ipsi rationi naturali, quia, ut dicebam, jus docendi ignorantes est quasi conaturale cuiusque homini; ergo, supposita necessitate fidei, est valde consentaneum rationi, quod auctor fidei suis ministris, et præsertim Vicario suo relinqueret speciale jus ad illuminandos homines in doctrina fidei.

4. *Tertia assertio: Ecclesia habet jus tutandi suos prædicatores et qui prædicationem impediunt, puniendi.* — Ex hac secunda assertionem sequitur tertia, nimirum, Ecclesiam habere jus defendendi prædicatores suos, et expugnandi eos qui, per potentiam et vim, prædicationem impediunt, seu non permittunt. Ita sentiunt auctores allegati, et præsertim Major et Victoria. Et potest aliquo modo confirmari exemplo Pauli, Actorum decimo tertio, ubi Elymam Magum viis Domini resistentem æterna cæcitate damnavit, ut dixit Hieronymus ad Riparium contra Vigilantium, et refertur in cap. *Legi*, 23, quæstione octava, in qua multa referuntur ex Patribus, quæ hanc veritatem confirmant, et cap. *Dispar*, cum aliis. Rationes sunt faciles ex dictis. Prima est, quia si Ecclesia habet jus prædicandi ubique Evangelium, qui per vim et potentiam usum illius juris impedit, injuriam facit Ecclesie; ergo potest Ecclesia illam propulsare, et jus suum tueri. Nam hoc naturaliter sequitur ex ipso jure, præsertim quando est in suo ordine supremum, ut est hoc jus in Ecclesia. Secundo, declaratur amplius hæc ratio ex alio principio utriusque juris, quod, concessa jurisdictione, conceduntur omnia quæ ad exercitium ejus moraliter necessaria sunt, quia alias concessio diminuta esset et inefficax, l. 2, ff. De his quibus mandata est jurisdictione, cap. *Præterea*, cum similibus, de officio delegati; sed jus hoc datum est Ecclesie tanquam vera potestas et jurisdictione in universum orbem, ut probatum est ex illis verbis Christi: *Pasce oves meas*, quæ jurisdictione inchoari debet a prædicatione Evangelii; ergo necesse est ut saltem hunc actum possit Ecclesia defendere. Tertia ratio est optima de quadam potestate quasi naturali, licet indirecta: nam unaquæque respublica habet potestatem defendendi innocentes, qui gravem a potentioribus patiuntur injuriam; sed qui impediunt Evangelii prædicationem, gravissimum nocendum infere-

runt multis, qui fortasse converterentur, si illud audissent, et libenter audirent, si prædicatum fuisset; ergo habet Ecclesia potestatem defendendi illos, qui in ea parte innocentes sunt, et injuriam gravem patiuntur. Denique est alia congruentia, ostendens hoc esse rationi naturali consentaneum, quia unaquæque respublica habet jus mittendi legatos pacis ad aliam rempublicam, et consequenter habet potestatem defendendi illos, et vindicandi injuriam, si male tractentur; ergo multo magis habet Ecclesia hoc jus circa legatos suos, qui sunt fidei prædicatores, præsertim cum habeat Ecclesia potestatem a Christo datam, crescendi et occupandi totum orbem, ut supra probatum est.

5. *Potestas prædicandi fidem est in pastoribus respectivè et de jure ordinario.* — Sed quæri potest primo apud quem sit hoc jus, seu potestas quam in Ecclesia esse diximus. Quæ interrogatio fieri potest vel de proxima facultate annuntiandi Evangelium, vel de jure mittendi prædicatores, vel de jure defendendi illos, et impedimenta tollendi. Ad primum, dicendum est illam potestatem ordinario jure esse in pastoribus Ecclesie respectivè, per delegationem autem esse in his tantum qui legitime mittuntur. Prior pars manifesta est, quia hæc potestas maxime necessaria est pastoribus Ecclesie, imo illis solis ex officio convenit, quia Christi oves præcipue pascuntur verbo fidei; illis autem commissis Christus oves suas. Dixit autem *respectivè*, quia hæc potestas, ut suprema et universalis in totum orbem, est in solo Pontifice Romano, ut bene docet Salmeron., tomo decimo secundo, super Acta Apostolorum, tractat. trigesimo octavo. In Episcopis vero reperitur limitata ad uniuscujusque diocesim, et cum dependentia a Pontifice; in parochis vero cum proportionem invenitur, ut ex aliis locis suppono. Altera vero pars probatur ex usu Ecclesie, semper enim observatum est a principio, ut ministri Evangelii ab Apostolis, vel aliis pastoribus mitterentur, juxta illud secundæ ad Corinth., c. tertio: *Misimus cum illo fratrem nostrum*, etc.; et expressius ad Romanos decimo: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur*. Deinde est hoc necessarium, tam ad debitum ordinem servandum, ex quo pax et tranquillitas Ecclesie pendet, quam ad puritatem doctrinæ, nam facile seminarentur errores, si unusquisque potestatem prædicandi fidem sibi assumeret; est ergo hoc munus exercendum ex commissione Ecclesie, seu

Pastorum ejus, et ita habetur ex cap. *Cum ex injuncto*, de hæreticis. Denique hoc jus pertinet ad potestatem jurisdictionis; nemo autem potest jurisdictionem alterius propria auctoritate usurpare; maxime quia hæc jurisdictio spiritualis est et supernaturalis, et ideo a Christo manare debet, vel immediate, vel per illum cui Christus eam proxime concessit, cum dixit: *Pasce oves meas*, vel cum dixit: *Ego mitto vos*. Hoc autem intelligendum est de prædicatione publica, quæ cum speciali auctoritate fit; nam privata instructio aut doctrina fieri potest a quocumque fidei sufficienter erudito, quando ratio charitatis et occasio id postulaverit; nam tunc locum habet illud Eccles. decimo septimo: *Unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Tunc enim non est usurpata jurisdictio, quia actio illa non fit quasi ex pastoralis officio, sed ex obligatione vel consilio charitatis. Addit etiam D. Thomas super ad Rom. 10, hoc esse intelligendum secundum legem ordinariam; nam lege privata potest Spiritus Sanctus mittere quem voluerit, inspirando speciali instinctu suo hujusmodi ministerium. Tunc autem necessarium erit ut de hac lege privata constet Ecclesie per aliquod opus vel signum supernaturale, ut dicitur in dicto capit. *Cum ex injuncto*. Alioquin talis instinctus judicandus esset a malo spiritu, potius quam a bono provenire, si quis vellet contra præceptum et ordinem Ecclesie illud sequi, ut in simili dixit Innocentius III, in capit. *Nisi cum pridem*, de Renuntiati.

6. *Suprema et universalis potestas mittendi prædicatores, est in Summo Pontifice.* — Juxta hæc, ad secundum sensum interrogationis propositæ, dicendum est jus mittendi prædicatores Evangelii ad hujusmodi infideles, absolutum, supremum et universale esse in solo Summo Pontifice, quia ille solus est supremus pastor totius Christi ovilis, juxta verbum ejusdem Christi: *Pasce oves meas*. Item, quia præcipua cura propagandi Ecclesiam et dilatandi fidem ad illud pertinet; reliqui enim Episcopi habent jurisdictionem intra certos terminos territorii limitatam. Unde si intra territorium fuerint aliqui hujusmodi infideles, poterit unusquisque Episcopus intra suam diocesim ad illos mittere prædicatores seu doctores; extra territorium autem nullus Episcopus inferior Pontifice habet hanc potestatem per se loquendo, quasi jure ordinario; at si necessitas urgeat, aut se offerat commoditas convertendi aliquos ad fidem, poterunt Episcopi ad vicinas etiam provincias prædicatores mittere

ex officio charitatis, et rati habitatione, et tacito seu interpretativo consensu pastoris supremi, qui semper in hujusmodi casibus consulendus est quam primum commode fieri possit, ut pro suo munere occurrenti necessitati, seu occasionem provideat.

7. *Jus tutandi prædicatores ab hostibus, etiam per bellum et coactionem, Summi Pontificis est, et quomodo.* — Ad tertium vero sensum ejusdem interrogationis, multo majori ratione dicendum est munus illud defendendi hoc jus etiam per coactionem et bellum, si fuerit necessarium, solius esse Summi Pontificis; tum quia ad illum pertinet universalia jura Ecclesie defendere; tum etiam quia hæc defensio per bellum requirit, per se loquendo, quamdam supremam potestatem: hæc autem potestas non convenit per se principibus temporalibus, quia ex jure manat spirituali, quod non est principibus temporalibus concessum, sed conjunctum est cum potestate spirituali, quæ indirecte extenditur ad temporalia, ut alibi ostensum est¹; ergo non convenit hæc potestas nisi Pontifici; addendum vero est non ita convenire Pontifici hanc potestatem, ut per se vel per ecclesiasticas personas illam exequi debeat, quia non est sacerdotis neque ecclesiastici status arma corporalia sumere, ut recte dixit Ambrosius, et refertur in cap. *Convenior*, 23, quæstione octava, ubi per sex prima capita variis testimoniis hoc comprobatur. Et ideo habet potestatem summus Pontifex committendi hanc defensionem, seu executionem ejus, principibus temporalibus, quibus potest etiam præcipere ut illam curam assumant, capit. *Scitur*, cum aliis, dict. quæst. 8. Et hinc etiam, ut recte notant Major et Victoria, potest Pontifex inter principes seu reges temporales distribuere provincias, et regna infidelium, non ut illas suo arbitrio occupare possint, hoc enim tyrannicum esset, ut infra dicam; sed ut prædicatores Evangelii ad illos mittendos procurent, et sua potestate illos tueantur, etiam justum bellum indicendo, si ratio et justa causa postulet. Et quoad hoc potest Pontifex unicuique principi certos terminos præfigere, quos postea sine injustitia transgredi non poterit, sicut factum esse legimus ab Alexandro VI inter reges Lusitanie et Castellæ. Et ratio omnium est, quia ita expedit ut hæc res, quæ in Ecclesia gravissima est, ordinate fiat, quod maxime est necessarium,

¹ Lib. 3 de Legibus, c. 6, cum aliis; et in Defensione fidei, l. 3, a c. 22.

tum ad conservandam pacem inter ipsos christianos principes, tum etiam ut unusquisque majori sollicitudine procuret bonum genti sibi commissæ. Unde hoc totum pertinet ad Pontificem tanquam ad principalem motorem, ut sic dicam, nam reges sunt veluti organa et instrumenta ejus; et ideo nullus potest transgredi terminos sibi præscriptos, quia non potest moveri, nisi motus.

8. *An defensio prædicatorum fidei liceat ante injuriam illis irrogatam.* — *Quorundam sententia affirmativa.* — Ulterius vero interrogabit aliquis circa eandem doctrinam, et præsertim circa tertiam assertionem, an hæc defensio prædicationis, seu prædicatorum Evangelii, solum liceat post irrogatam injuriam ab infidelibus, seu impedimentum prædicationi fidei positum, aut etiam liceat per anticipatam securitatem (ut sic dicam), præveniendo per milites ne injuria fiat prædicatoribus, vel ne ministerium eorum impediatur. Aliqui enim dixerunt posse principem christianum juste occupare regnum principis gentilis, solum hoc titulo, ut sub principe christiano majori commoditate et securitate ibi Evangelium prædicetur; sed quia hoc per se incredibile est, ut ex dicendis patebit, alii id moderati sunt, dicentes posse principes christianos mittere prædicatores cum sufficienti exercitu, non ut bellum inferant, sed ut prædicatores securi incedant. Addunt præterea posse christianum principem ædificare turre et arces munitas in terris infidelium, saltem in terminis provinciarum, ut introitus et ingressus ad infideles sit facilior et securior fidelibus. Denique dicunt posse principes, expensas quas in his rebus fecerint, a regnis infidelibus exigere, quia in eorum commodum expenduntur, et consequenter posse per vim et bellum illas extorquere, si negentur, atque ita procedere usque ad occupationem regni, si oportuerit. Ita sentit Major, in secundo, distinctione quadragesima quarta, quæstione secunda; et solum fundatur in majori favore fidei.

9. *Negativa sententia approbatur.* — Verum tamen hæc doctrina probanda non est, ut melius sentiunt Victor., Banhes, et alii moderni, locis supra allegatis. Primo, quia non habet fundamentum in institutione Christi, imo repugnat verbis ejus, Matth. 10, et Luc. 10: *Ecce ego mitto vos sicut oves inter lupos*; quibus plane ostendit verbum fidei non esse armis introducendum, sed mansuetudine, ac patientia, et efficacia verbi, ac vitæ exemplo, juxta illud Pauli: *Arma militiæ nostræ non carna-*

lia sunt, sed potentia Deo, 2 ad Corinth. 10. Secundo, est contra morem et praxim Ecclesiæ; nam Apostoli et successores eorum profecto non illo modo prædicarunt Evangelium, neque etiam Pontifices, etiam post conversionem imperatorum ad fidem, consueverunt illo modo mittere prædicatores ad infideles, ut constat de Gregorio mittente prædicatores in Angliam, et similibus. Tertio, quia revera non est illa defensio, sed aggressio; unde est virtualis coactio ad fidem, vel saltem ad auditum fidei, quæ non est licita, ut statim dicemus. Antecedens explicatur, quia si prædicatores mittantur cum exercitu, illi ad quos mittuntur, morali modo, et non sine apparenti ratione, præsumunt mitti potius ad occupandam provinciam, quam ad procurandam salutem spiritualem eorum. Unde loquendo etiam regulariter, juste defendi poterunt, juxta prudentem præsumptionem; ergo datur illis occasio justæ belli, et ita illa reducitur potius ad aggressionem quam ad defensionem. Quod si alii non possint resistere, et timore cedant, jam illa est maxima coactio. Unde confirmatur, quia illud medium non est aptum ad introducendam fidem, nam cedit in injuriam et infamiam ejus; existimabunt enim infideles nostram fidem dare licentiam violandi jura gentium, imo et jus naturæ, occupando res alienas, invitatis dominis, et inferendo bellum sine titulo justo. Unde duriores etiam fient, et magis indispositi ad fidem suscipiendam; non est ergo licitus ille modus introducendi prædicationem fidei.

10. *Quomodo se gerere debeant principes christiani cum infidelibus, ad hoc ut prædicationi dent locum.* — Quapropter dicendum est prius esse tentanda media pacis, invitando et rogando semel atque iterum infideles principes vel republicas, ut permittant in suis regnis prædicari fidem, et offerant vel permittant securitatem personis ad illud munus præstandum sua regna ingredientibus, vel in illis commorantibus. Quod videtur Christus Dominus significasse, cum docuit Apostolos, quos ad prædicandum mittebat, ut ante omnia pacem annuntiarent, Matthæi 10. Quod si principes infideles resistant, et ingressum concedere nollent, tunc existimo cogi posse, mittendo prædicatores cum sufficienti exercitu, propter rationes supra factas; et simili modo, si, post receptos prædicatores, eos, sine culpa, et absque alia causa, propter prædicationem Evangelii interficiant, vel injuriose tractent, tunc etiam augetur ratio justæ defensionis,

imo justæ vindictæ, quæ interdum necessaria est ut alii infideles principes coerçantur, et similes tyrannides exercere vereantur. Nam hoc est consentaneum juri naturali, et non est contra aliquod Christi præceptum. Quod si in principio Ecclesiæ hic etiam modus coactionis non fuit usitatus, non ideo fuit quod non liceret, sed quia tunc Ecclesia non habebat temporales vires ad resistendum hostibus fidei. Voluit etiam Christus Dominus in principio vincere mundum efficacia verbi et miraculorum, ut potentiam suam et veritatem suæ doctrinæ magis ostenderet.

SECTIO II.

Utrum liceat Ecclesiæ vel principibus christianis cogere hos infideles ad audiendam fidem.

1. *Prima sententia affirmativa.* — *Suadetur primo.* — In hoc puncto duæ sunt opiniones contrariæ: prior absolute et absque distinctione affirmat hoc esse licitum. Quod videtur sentire Major, in 2, dist. 44, quæst. 2, quamvis expresse id non affirmat. Potest autem suaderi ex dictis, quia si infideles non possent cogi ad audiendum, vel superflua, vel valde inutilis esset potestas docendi, quia si nemo audiat, inutilis est doctrina; dictum est autem Ecclesiam habere potestatem et jus docendi fidem; ergo consequenter habet potestatem cogendi ad audiendum. Secundo declaratur a simili vis hujus rationis, nam quia Christus dixit Apostolis suis: *Quorum remiseritis peccata, etc.*, optime colligit Ecclesia præcepisse fidelibus confiteri peccata sua, quia non possunt remitti, nisi audiantur et cognoscantur; ergo similiter si dedit Ecclesiæ potestatem docendi infideles, consequenter dedit illi potestatem cogendi illos ad audiendum, quia doctrina sine auditu esse non potest, vel esset frustranea et inutilis. Unde fundatur tertio hæc opinio in illo principio, quod, concesso uno relativo, conceditur alterum, quia unum sine alio esse non potest, ut in materia de privilegiis in simili tractari solet, et videri possunt quæ dixi in libro 8 de Legibus, cap. 11. Facit etiam aliud principium supra positum, quod, concessa jurisdictione, conceduntur omnia sine quibus commode exerceri non potest. Tandem argumentor quarto, quia supra dictum est licitum esse cogere ne fiat resistens prædicationi fidei. Sed si infideles

nolunt audire, eo ipso resistunt prædicationi fidei, et illam impediunt; ergo.

2. *Secunda sententia negativa.* — Secunda sententia sine distinctione negat hoc esse licitum circa quoscumque infideles, sive sint subditi temporaliter Ecclesiæ aut principibus christianis, sive non sint. Et hanc tenet Valent., 3 tomo, disputatione prima, quæstione 10, punct. 6, circa finem; eandemque docere videtur Salmeron., tract. 38. Et probatur primo, quia non legimus Christum dedisse hanc potestatem Ecclesiæ, nec sequitur ex potestate prædicandi; nam hæc dari potuit pro his qui audire vellent, et sæpe videmus aliquem habere potestatem et obligationem, ac jus docendi, et non habere potestatem cogendi alios ad audiendum. Secundo, non videtur illa coactio consentanea exemplo Christi; legimus enim Luc. 9, cum semel Samaritanam ingrediretur, et Samaritani nolent eum recipere, quosdam ex discipulis dixisse: *Vis ut veniat ignis de celo, etc.*, Christum autem respondisse: *Nescitis, cujus spiritus sitis, etc.*; quasi diceret non vi et comminatione fuisse utendum contra Samaritanos; et ideo ipse pacifice discessit, quod in aliis etiam locis observari potest, et Apostolis suis alibi dixit: *Si non receperint vos, neque audierint sermones vestros, excutite pulverem, etc.* Tertio, est optima ratio, quia fides debet esse voluntaria; ergo etiam media ad fidem debent esse voluntaria: sed propter dictam causam coactio ad fidem non est licita respectu horum infidelium, ut sequenti sectione videlicet; ergo neque coactio ad auditum fidei. Probatur consequentia, quia eadem est ratio finis et mediorum, præsertim quando medium est omnino necessarium, et solum appetendum propter finem. Quarto, est præcipua ratio, quia hæc coactio aut est directa, hoc est per metum immissum ex intentione cogendi ad talem actum; vel est indirecte, id est, per metum alio titulo impositum, ex quo talis actus speratur, etiamsi non per se primo intendatur. Hic posterior modus regulariter non habet locum in prædicto casu, quia deest materia et occasio talis coactionis in hujusmodi infidelibus; prior vero semper est illicita coactio; ergo. Probatur minor, quia sine jurisdictione non est justa coactio; Ecclesia vero nullam habet jurisdictionem in infideles non subditos; in subditos autem ad summum habet jurisdictionem temporalem, quæ ad spiritualia non sufficit; audire autem fidem ad spiritualia pertinet.

3. *Tertia et vera sententia.* — *Prima as-*